

štvo; „Slovensko učiteljsko društvo“ in „Narodna šola“, ki so se vršila 25. septembra t. l. v Ljubljani, kaj manglega povedó.

Po vsakoletni navadi je bila tudi letos imenovani dan nekako kot vvod k daljšim razpravam ob 8. uri zjutraj v Št. Jakobški cerkvi sv. maša, katero je opravljajal prepoštovani prošt gosp. dr. Jarc, ki je, kakor je znano, predsednik „vdovskega učit. društva“. Mnogo udov, ljubljanskih in vnanjih, vdeležilo se je sv. obreda, spriča je s tem, da se ne plašijo, ako bi se tudi s prstom za njimi kazati utegnilo, češ: „evo jih klerikalcev!“

Ob 9. uri pričela so se zborovanja v dvoranah „katoliškega društva“. Po dnevnem redu delovalo je najprej „Vdovsko društvo“. S srčno-prijaznim govorom pozdravil je prvosednik gosp. dr. Jarc obilno zbrane društvenike kot stare znance in prijatelje; v misel vzel cvetočega stanja društvenega premoženja, katero daje lepih obresti v podporo učiteljskih vdov in sirot, „o katerem hoče — djaj je prečastiti gosp. govornik — vrli in neutrudni blagajnik in tajnik gosp. Matej Močnik bolj na drobno poročati. To se je zdajci tudi zgodilo. Nek pregovor pravi, da „številke najglasneje govorijo“. Tudi matica „vdov. društva“ to potrjuje, ker kaže o sklepu računov, to je, 1. septembra t. l. premoženja v obligacijah 37.250 gold., v gotovini itd. pa 1318 gold. 13 kr., skupaj tedaj 38.568 gld. 13 kr. — To leto dobilo je 8 vdov in 18 sirot po društvenih pravilih podpore 990 gold., poprek pride tedaj na vsacega nad 38 gold.

Potem je gosp. prvosednik naznanil, da društveni ud, vpokojeni učitelj gosp. Kravs iz Novomesta prosi po pravilih podpore. On je doneske redno vplačeval, učiteljaril je 38 let; zdaj pa mu je vid tako opešal, da le s težavo more opravljati edino le orglarsko službo. Tragična smrt njegovega edinega sina (silovito umorjenega c. kr. sodnika dr. Kravs v Škofji Loki) oropala mu je zadnjo podporo, tedaj se nahaja v velikih stiskah. Zbrani udje so prošniku enoglasno votirali 80 gold., najvišjo podporo, ki jo pripuščajo društvena pravila. — Podpore prosili ste dalje tudi dve učiteljski vdovi, katerima pa pravila tega ne dovoljujejo; zato je bilo o tem tudi med zbranimi društveniki različno mnenje; po daljših debatah zmagala je milost nad pravico: eni vdovi dovolilo se je kot izvanredni milodar 20 gld., drugi se ni priznalo nič, pač pa se je njenima otrokoma, ki kot učiteljski siroti dobivata iz društvenega premoženja letno podporo, ta podpora zvikšala od 24. oktobra t. l. za naprej vsakemu, od 12 gold. na 20 gold. — Po teh razpravah je gosp. prvosednik še omenil, da je o priliki svečanosti sreberne poroke Nj. veličaustva presvitlega cesarja tudi deputacija „vdov. društva“ poklonila se gosp. deželnemu predsedniku s prošnjo, naj tudi tega društva čestitanje blagovoli sporočiti na Najvišje mesto.

Kot pregledovalci društvenih računov voljeni so bili gospodje Zarnik Martin, Kovšca Marko in Papler Franc. Koj potem bila je tudi volitev odbora, prvosednika, blagajnika in tajnika. V hvaležno priznanje neutrudljive in nesebične delavnosti bil je po aklamaciji enoglasno izvoljen prejšnji odbor z načelnštvom vred, namreč: prvosednik gosp. prošt dr. Jarc; blagajnik in tajnik gosp. M. Močnik, odborniki pa gospodje: Borštnik Janez, Čenčič Jernej, Govekar Franc, Kuhar Blaž, Praprotnik Andrej in Praprotnik Franc, in pa Tomšič Ivan.

Opomnimo naj še, da med zborovanjem došel je bil zbranim učiteljem s telegramom pozdrav od vrlih narodnih sobratov: gosp. Ranta in Grebenca iz Notranjskega.

Tomu kratkemu poročilu naj sledijo zdaj še kratke besede. Lansko leto osorej so „Novice“ izrekle željo, naj bi k „vdovskemu društvu“, ki tako skrbno deluje v podporo učiteljskih vdov in sirot, pristopilo kaj več udov. Sad te dobrohotne opombe bil je, da je število 70 — komaj je verjetno — skrčilo se na 65. Tako tedaj! Kolikokrat uže so „Novice“ na pr. priporočevale našim gospodarjem, ter klicale jim: „zavarujte se zoper nesrečo ognja!“ al — kolikokrat beremo kje kako poročilo o požarih, zmerom je vselej tudi opazka: „le nekoliko jih je bilo zavarovanih“, mnogokrat celo beremo lakonično besedo: „nobeden!“ In se vé, da je finale takim poročilom skor vselej tudi britko javkanje, ter obligatni klic: „pomagajte!“ — Da se kaj enacega prikazuje zdaj tudi uže pri „vdovskem društvu“, kaže ravno zapisano poročilo. Al gospodje učitelji, ne veste li, kaj pravi pregovor: „Iz nič ni nič“, ali, če eni izmed Vas bolje razumejo nemški, povemo Vam nemški: „Aus nichts wird nichts!“ Ako Vam ni mar, za prihodnost svojih žen in otrok v zdravih dneh kaj poskrbeti, zapustili jim boste, in to po lastni krivdi, za dneve njihovih stisk namesti pomoči le — v premišljevanje slabo tolažljive besede, ali bolje reči: britko-resne besede: „Kdor sam noče, ne godi se mu krivica!“

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Državni zbor dunajski.

Državni zbor se je pričel. Kar se v zbornici poslancev ni videlo od leta 1863. več — tedaj po preteku 16 let — videlo se je 7. dne t. m., namreč: državni zbor avstrijski popoln, tako, da so v njem zastopani vsi narodi avstrijski. S polnim zadovoljstvom in ponosom more grof Taaffe o sebi reči, da, kar se preteklih 16 let ni posrečilo nobenemu ministerstvu, se je posrečilo njemu. Sijajin je po takem začetek nove parlamentarne dobe, naj bi bil tudi do konca tako srečen! Naj zdaj na kratko popišemo, kako se je vršil pričetek 7. in 8. dne t. m.

Prvi dan (7. oktobra) so se vršile le bolj formalitete, s katerimi se pričenjajo zbori. Od 353 poslancev, ki jih šteje zbornica, pogrešalo se je komaj kakih 10 poslancev; bila je v obče taka guječa v dvorani, da se je človek komaj gaul. Ko so proti 12. uri došli ministri v zbornico, poprime ministerstva predsednik grof Taaffe besedo ter povabi najstarejšega, za predsedstvo sposobnega poslanca gosp. Negrelli-a, kanonika iz južnega Tirolskega, naj prevzame začasno predsedstvo. Ta nastopi, stori obljubo, pozdravi poslance, potem pa imenuje štiričasne zapisnikarje, med njimi tudi viteza Schneida. Na to bere posl. dr. Fanderlik obljubo v nemškem, českem, poljskem, rusinskem in italijanskem jeziku, vit. Schneid pa v slovenskem in srbohrvatskem, in poslanci storé obljubo vsak v svojem jeziku; v slovenskem vsi slovenski, tudi Gödel in Winkler. Po teh navadnih formalitetah je bila prva seja sklenjena.

Gospôsko zbornico je isti dan odprl prejšnji podpredsednik grof Vrba, potem je grof Taaffe zbornici naznanil, da je za predsednika imenoval cesar grofa Trauttmansdorfa. Tudi tu je bilo zbrano veliko udov, ki se dozdej niso vdeleževali zborovanja.

Slovesno ste se pa obe zbornici z govorom presv. cesarja odprli še le drugi dan, 8. t. m. Ob 10. uri je bila velika sv. maša v stolni cerkvi. Po tej so se udje obeh zbornic zbrali v cesarjeve hiše ceremonijski dvorani prav obilno. Opoldne zagromé topovi na dvoru

postavljeneh vojakov in zapojó zvonovi vseh dunajskih cerkvá naznanjajoč, da cesar stopi v dvorano. Gro- noviti „hoch“, „slava“, „at žije“ in „živio“-klici mu omé naproti, ko se v maršalski uniformi, z nadvojvodi, ministri in spremstvom družih odličnjakov prikaže, po- em stopa do svojega prestola, se vsede in pokrije, grof Laaffe pa mu podá prestolni govor, katerega s po- zdignenim glasom bere.

Glasil se je tako-le:

„Castita gospôda obeh hiš državnega zbora. Po- čravljam vas ob početku nove dôbe ustavne delavnosti in velim vam srčno dobro mi došli!

Na veliko zadovoljstvo vidim vas danes zbrane kolo Mojega prestola.

Ker so tedaj tudi poslanci Mojega ljubljenelega kra- estva českega polnoštevilno polje skupnega obravna- azaja nastopili, slušajoč Moj klic, brez škode za svoje ravno prepričanje in za različnost svojih nazorov, je orjen s tem važen korak do one splošne sprave in do orazumljenja, katero je bilo zmirom cilj Mojih željá, Jaz trdno zaupam, da se bode z vsestransko zmer- ostjo in vzajemnim spoštovanjem pravice vašim po- restovanjem posrečilo, ta cilj, katerega se je držati zmi- om trdno v interesu državne moči, v resnici tudi do- eči, in tako zavarovati ustavi jednako radostno pri- ranje vseh narodov.

Važne in mnogobrojne so naloge, katere imate štati.

Uže v kratkem se boste pečali z načrti postav o rambovstvu naše države. Pri posvetovanju teh edlóg vas bode vodila patrijotična misel, da je v estni moči najzanesljivejše jamstvo miru, ki gotovlja prebivalstvu sad pridobitnega truda, in da era država zmirom z vso težnjo svoje polne veljave upiti, ako zahtevajo dogodjaji branitev njenih inte- sov.

Obseg druge postave, s katero se boste imeli ba- ti, je oboljšanje prihodkov in validom, oskrbljevanje moči potrebnih vdov in sirot pred sovražnikom padlih, tem podpiranje pomoči potrebnih rodbin k vojakom kalicanih ob slučaju mobiliziranja z uvedenjem v bram- nem zakonu uže omenjene vojaške takse.

Uprava Bosne in Hercegovine zahteva zako- dajnih naredeb, o katerih se boste soglasno z oger- im državnim zborom posvetovali.

Moja vlada se bode neprenehoma trudila, da bode ddnako skrbno gojila duševne in gmotne interese eh narodov v cesarstvu.

Prizadevanje, da se doseže ravnotežje v državnem spodarstvu, se bode najprej raztezalo na ono varčno spodarstvo, ki se strinja z obstoječimi naredbami in seega tudi vojni stroškovnik, kolikor je to mo- če z ozirom na moč in sigurnost države. Pogoj zdat- mu znižanju državnih stroškov je to, da se uvede ce- gja uprava v posamnih oddelkih državnih adnij, o kateri sem naročil Svoji vladi, da stavi ismerne predloge.

I Primanjkljej, ki se bode razvidel iz državnega pro- budna, mora se pokriti s pomnoženjem dohodkov, nene da bi se delali novi dolgovi ali oškodovalo kme- stvo in obrtnijstvo. Pripadajoči predlogi bodo pred- et vašemu najskrbnejšemu posvetovanju. Ker v prejš- ih sesijah večkrat pričeta reforma direktnega davkov- a se dosé še ni sklenila, bode Moja vlada z upo- bljevanjem obsežnega prvotnega dela nasvetovala nove edloge, in Jaz upam, da se bode državnemu zboru po- ečilo, da naposled vendar izvede ono oboljšanje e davkove sisteme, ki je takó nujno potrebno v esterezu pravične razdelitve davkov.

Svojo posebno skrb obrača Moja vlada na sredstva za povzdigo domačega dela.

Pri obravnavah zaradi obnovljenja trgovinskih pogodeb, ki bodo kmalu potekle, bode treba na to misliti, da se odvrne nevarnost, ki bi naši produkciji, naši trgovini in našemu prometu zarad gospodarstvenega in colninskega zakonodajstva inozemstva mogla škodo- vati. Dogovarjanja, ki so se vršila v zadnjem času, po- dajejo veselo nado na ugodno urejenje prometnih in tr- govinskih razmer z nemškim cesarstvom. (Dobro!) Pričakovati je, da se bode naša trgovina trajno oživila s tem, da se bode nove pokrajine sprejele k colni zvezi in ustanovile zaloge v Trstu za domače izdelke. Razvoj naših železnic in potrebno olajšanje s sistemom državnega jamstva zvezanih bremen bode uporabilo vašo pozornost v polni meri.

Zidanje Arlbergske železnice, ki bolj in bolj važna postaja (Dobro!), je odvisno od dogovarjanj, katera skrbi Moja vlada hitro dokončati, da vam predloži takoj ob- sežne predloge. Zakon, katerega boste sklepali o načel- nih določbah gledé zloženja zemljišč, bode dal deželni zborom priliko, da bodo pospeševali gospodar- stvu potrebno arondiranje zemljišč. (Dobro!) Revizija obrtniških postav z ozirom na pridobljene izkušnje meri na pospeševanje obrtniških interesov, posebno z okrepljenjem malih obrtnikov (Dobro!) in času pri- mernim urejenjem razmere med ónimi, ki delo oddajajo, in pa pomočnimi jim delavci. Postava za olajšanje in v nekolikošno odpravo davka posojilnicam (Dobro!) bode pospeševala obrti in kmetijstvu potrebno razvijanje teh zavodov.

Mnogokrat se je čula želja, da bi se v okom prišlo nepoštenim posojilom in odpravilo prisilno le- galizovanje tabularnih pisem o stvaréh manjše vred- nosti. Moja vlada bode o tem storila predloge, katere vam bode pretresavati.

Uže pred leti pričeta reforma gledé civilnega po- stopnika in materijalnega kazenskega prava se bode na- daljevala z novimi načrti postav, in Jaz pričakujem od vas končnega sklepa tega trudapolnega, a nujno potreb- nega dela.

Zboljšanje stanja nižjega duhovstva, kojega naraščaj ne zadostuje več današnjim potrebčinam, je stvar resne skrbi Moje vlade. Predlogi o tem se vam bodo kmalu predložili.

Ker je zadnja sesija državnega zbora dalje trajala, in ker zarad volitev novih poslancev ni bilo moči de- želni zborov sklicati še pred početkom te državno- zbornske sesije, zato je želeti, da se zborovanje držav- nega zbora, delegacij in deželni zborov redovito vrsti, da bode vsem tem zastopom zagotovljeno izpolnjevanje njihovih zadač, kar bode pa samo mogoče s požrtvova- njem in modrim vporabljevanjem časa. (Dobro!)

Zadovoljstvom konstatiram nekaljene neprenehljivo dobre razmere z vsemi državami. Berolinska pogodba je v svojih bistvenih določbah izvedena. Zaseda okraja Novipazara se je na podlogi tega dogovora in v pri- jaznem sporazumljenji s Turčijo dovršila. Naloga vladi bode, da bode svojo polno pozornost obračala zdaj omo- gočenemu trajnemu gojenju in razvijanju naših gospo- darskih razmer z iztokom.

Castita gospoda obeh hiš državnega zbora! Mnogi dokazi zveste lubezni in udanosti Mojih narodov do Mene in Moje hiše, kakor tudi zmirom glasnejši klici iz sredine prebivalstva po vzdržanji složnosti, v kateri so skozi stoletja Moji narodi med seboj živeli, so Mojemu srcu dobro déli. (Dobro!) Te izjave so mi poroštvo, da se boste tudi vi, navdihnjeni z istim duhom složnosti in zmernosti, sporazumeli na polji ustavnega delovanja v mirni in neprenehljivi razvoj občne blagosti. Avstrija

bode, zvesta svojemu zgodovinskemu poklicu, zavetje pravicam svojih dežel in narodov (Dobro!) v njihovi neločljivi in enotni skupnosti, stalno bivališče pravice in prave svobode. (Viharni dobro-klici!)

Sedaj pa pričnite, gospôda Moja, z božjo pomočjo svoja posvetovanja.“

Potem z navdušenimi slava-klici pozdravljan stopi s prestola in zapusti dvorano.

Prestolni govor je naredil očitno čuda velik vtis na vse poslance.

V seji 9. dne t. m. je v zbornici poslancev bila prebrana izjava Čehov, v kateri izrekajo, da zaradi ljubega miru in sprave prišedši v državni zbor ostanejo na istem stališču zgodovinskega prava, ki gré československemu kraljestvu. Isto tako so predsedniku gospôske zbornice izročili to objavo, katero so pred pričetkom državnega zbora po posebni deputaciji poklonili tudi cesarju, ki jo je prijazno sprejel, rekši, da je česki narod zmerom bil drag njegovemu srcu. V zbornici gospôski pa zagrizeni centralist in oče nesrečne volilne postave poslaniške Schmerling ni mogel strpeti, da bi se ne bil uprl tej izjavi — nad katero se še sam cesar prav nič ni spodtikal — češ, da „ni praktična, niti pravično veljavna“. Knez Karol Schwarzenberg pa je starega slovanofaga dobro zavrnil in osramotil.

Naj dodamo temu poročilu zdaj še to, kako so stranke v zbornici poslancev vredjene.

Vsi poslanci v državnem zboru razpadajo v dve veliki skupini, med katerimi je še majhna množica taci, ki ne spadajo odločno ne k eni ne k drugi veliki skupini.

Najmočnejša skupina je stranka autonomistov, to je, nasprotnikov tako zvanih ustavovernih centralistov, ki se je razvrstila v 3 klube (razdelke). So pa ti trije klubi ti-le: 1) Klub desnega središča, ki obstaja iz nemških konservativcev in južnih Slovanov, (tudi Winkler je med njimi) in šteje 56 udov, v katero se pričakuje vstop še 5 konservativcev iz Moravskega, tako, da ta klub utegne imeti 61 udov.

Načelnik temu klubu je grof Hohenwart, namestnika njegova Lienbacher in dr. Klaić, pervodji vitez Schneid in dr. Fuchs, ravnatelj pa grof Margheri in grof Brandis. 2) Česki klub, ki šteje 54 udov, obsega narodne česke in moravske poslance razen konservativnih velikih posestnikov; predsednik mu je dr. Rieger. 3) Poljski klub šteje 59 udov, njega načelnik je dr. Groholski. Vsi ti trije klubi bodo v zvezi med sabo po posebnem odseku 15 udov, katere so tudi že vse izvolili. Iz Hohenwartovega kluba so za to odločeni Hohenwart, Klaić, knez Liechtenstein in baron Giovanelli.

Tedaj je odločnih avtonomističnih poslancev 174, kar še ni večina. A nasprotno odločno ustavoverna stranka šteje k večjemu 150 poslancev, ostali — kaci 30 — se računajo kot vladna stranka. Najmočnejša stranka v zboru je tedaj avtonomistična, gotovo večino pa še le ima, če tudi vladna stranka z njo glasuje.

Ustavoverci so še preveč zmešani, da bi se bili mogli odločno razdeliti v klube; nekaj jih je dozdej še takih, ki sami ne vedo prav, kam bi se dejali; nekateri izmed teh „cincarjev“ bodo pristopili še k avtonomistom, drugi pa morebiti ostali tako zvani „divji“, ki bodo večidel z vlado glasovali. Po takem bo težko, da bi kdaj ustavoverci prerili do večine, ker odločnih svojih dozdej imajo le celih 150; da sta poslanca velikega posestva kranjskega: barona Žvegelj in Taufferer odločno njihova, se že samo po sebi razume, vsaj sta to obljubila svojim volilcem.

V seji, ko se bode (14. dne t. m.) volil zbora predsednik, boste se prvič merile avtonomistna in centralistična, bode položaj teh dveh strank jasnejši postal.

Ozir po svetu.

Spomini na Tirolsko.

(Konec.)

III.

Pismo iz Franzensfeste.

Na kolodvoru v Innoatu je bilo uže mnogo popotnikov, ki so čakali brzovlaka z Bavarskega. Bilo je polj dveh popoldne. Ko hodim tudi jaz med njimi, tujec med tujimi, me pozdravi mlad duhovnik. Razveselim se, misleč, da vendar dobim kakega znanca; stojiva eden pred drugim, a nisva se mogla spoznati. „Ne zamerite“, pravi uni, „imel sem Vas za nekega družega, kateremu ste zelo podobni.“ Pové mi, da je dvorni kaplan nadškofa bamberskega. Peljeta se v Rim poklonit se novemu papežu Leonu XIII. Pokaže mi potem skozi steklena vrata nadškofa, ki je sedel v restavraciji med drugimi duhovnimi gospodi. V tem pridrdra vlak na kolodvor in ločiva se s prijaznim mladim možem, ki se je peljal v prvem razredu. Priložnosti sem imel toraj nekoliko več ogledovati si iz voza okolico, ker sem bil med bolj navadno tovaršijo.

Dolina, ki pelje proti prehodu Brenner, se imenuje Wipphal. V globokem jarku šumi voda Sill, ki spominja z mogočnim bobnenjem na divjost ledenikov, iz katerih so se natekli peneči valovi. Lokomotiva se vrti in vrti, goré se približujejo ena drugi, toda komaj smo iz predora, že se prikazujejo druge skrite doline z zelenimi senožeti in s kamnitimi vrhunci. Posebno ponosno pa gledajo iz postranskega Stubay-a osiveli velikani kakor „Habichtsspitze“. Le divje kozo prosto skačejo po teh pečinah ali pa se jih dotikajo široke peruti kraljevega orla. To je svet poln naravnih čudov v vednem spremenu gozdov in pašnikov, skalnatih sten in mrzlih snežnikov. Tukaj spozná še le človek poezijo tirolskih pesmic, ki opevajo divno naravo; zato so mi bile v mislih vrstice, s katerimi izrekuje Tirolec željo po domovini:

„Beglückte Matten, stille Sennen,
Wo bei dem Giessbach Alpenrosen blüh'n,
Die Ferne soll uns nicht mehr trennen,
In meine Heimat will ich wieder zieh'n.“

Pozna se, da se peljemo po napeti cesti, ker Sill vedno močnejše bobni pod koreninami starih mecesnov. Slišal sem, da je nad vasjo Griess posebno nevarno zaradi lavin, ki se drvé pozimi proti železnici. Pred božičem leta 1867. je pridrla ena, toda delavci niso upali snega odkidovati, ker so se bali druge. Prišli so potem vojaki iz Franzensfeste pomagat.

Kmalu smo na vrhu prehoda Brenner. Za počitno hišo se drvi čez skale mlada Eisack, ki teče po nasprotni strani proti jugu ter se izteka blizo Bocna v reko Adizo. Lahj (irredentovci) bi imeli radi že Brennerjev prehod za naravno mejo med Laškim in Avstrijskim, akoravno prebivajo še daleč od Bocna pravi, duhoviti Tirolci. Zato pritrjujem pesniku Wellerju:

„Sie sollen sie nicht haben
Des Brenners Scheidewand,
Sie sollen erst sich graben
Ihr Grab in unserm Land!“